

KULTURFÖRVALTNINGEN

STOCKHOLMS STADSMUSEUM MED MEDELTIDSMUSEET OCH
STOCKHOLMSFORSKNINGEN

TJÄNSTEUTLÅTANDE
DNR 1.1/4078/2011
SID 1 (4)
2011-10-26

Handläggare: Gunilla Söderlund
Telefon: 08-508 31 558

Till
Kulturnämnden

KuN 2011-11-08
Nr 10

Svar på skrivelse angående åtgärder för att bevara kulturhistoriskt intressanta biografer

Förslag till beslut

Skrivelsen besvaras genom detta tjänsteutlåtande

Sammanfattning

I en skrivelse lyfter Ann Mari Engel (V) och Mårten Andersson (V) frågan hur staden bäst bevarar kulturhistoriskt intressanta biografer. I filmens barndom blev biografen en ny företeelse där man lade stor vikt vid arkitektonisk utformning och konstnärlig inredning. Det blev en utmaning för arkitekter och konstnärer. De flesta biograferna i Stockholm uppfördes under 1920-40-talen. Under senare tid har många singelbiografer byggts om till flersalongsbiografer eller byggts om för annan användning. I Stockholm finns dock en rad kulturhistoriskt värdefulla biograflokaler bevarade men för att kunna skydda dessa miljöer behöver vi mer kunskap om var värdena finns.

Berit Svedberg
Kulturdirektör

Ann-Charlotte Backlund
Stadsantikvarie/Stadsmuseichef

Underlag för beslut

Skrivelse från Ann Mari Engel (V) och Mårten Andersson (V) angående åtgärder för att bevara kulturhistoriskt intressanta biografier.

UTLÅTANDE

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av Kulturmiljöenheten vid Stockholms Stadsmuseum

Bakgrund

I och med ljudfilmens genombrott under 1930-talet uppfördes en mängd biografier. Omkring 1940 når biografarkitekturen sin konstnärliga topp och biograferna från den här tiden karaktäriseras av en genomarbetad arkitektur som präglades av lyx, elegans och komfort. Kända arkitekter och konstnärer anlätades för den arkitektoniska gestaltningen och den konstnärliga utsmyckningen.

Under senare decennier har många biografier byggts om från singelbiografier till flersalongsbiografier medan andra rivits eller byggts om för annan användning. Stadsmuseet har inte haft möjlighet att göra någon kategoriinventering av Stockholms alla biografier men som exempel kan nämnas Röda Kvarn på Biblioteksgatan, en av Stockholms äldsta biografier, som under 2005 byggdes om till galleria. Astoria på Nybrogatan invigdes 1928 och nyttjas idag som butik. I dessa fall har man försökt spara en del konstnärlig utsmyckning men man kan inte längre uppleva rummet eller förstå rummets ursprungliga användning. Några före detta biografier har dock hittat en användning som medger att stora delar av de kulturhistoriska värdena kan bevaras. Här kan nämnas Folkoperan, Chinateatern och Boulevard Teatern. Teaterverksamhet ställer liknande krav på lokaler som biografier varför både planlösning, foajé och salong kan bevaras.

Under 1990-talet väcktes fråga om byggnadsminnesförklaring för biograferna Rigoletto, Park, Rival, Skandia och Draken. Kulturnämnden tillstyrkte byggnadsminnesförklaring av samtliga utom Rigoletto som inte bedömdes uppfylla kraven för en byggnadsminnesförklaring. Rigoletto har byggts om till flersalongsbiograf och de ursprungliga delar som finns bevarade bedömdes kunna skyddas genom Plan- Bygglagen 3 kap 12 §.

Ingen byggnadsminnesförklaring genomfördes och av de fyra blåklassade biograferna återstår idag endast Skandia och Park. Biografen Draken vid Fridhemsplan som ritades av Ernst Grönwall och invigdes 1938 byggs i skrivande

stund om till lägenhetsförråd. Ärendet remitterades till Stadsmuseet 2010 som avstyrkte förslaget med hänvisning till att ändringarna innebar en förvanskning. Förslaget tillstyrktes dock av Stadsbyggnadsnämnden. Även på Rigoletto pågår ombyggnad sedan i somras. Bygglovärendet remitterades inte till Stadsmuseet och museet kallades heller inte till byggsamrådet, dock har museet inför samrådet meddelat stadsbyggnadskontoret att en fristående antikvariskt sakkunnig skall kopplas till projektet, vilket tyvärr inte skedde. Museet har gjort ett platsbesök på Rigoletto under vecka 42 och kunnat konstatera att flera beviljade förändringar hade avstyrkts med hänvisning till att de inte är förenliga med förvanskningsförbudet.

Stadsmuseet har sedan 1980-talet inventerat och klassificerat innerstadens bebyggelse. Vid klassificeringsarbetet gjorde museet en bedömning av fastigheten som helhet och någon specifik klassificering av biograflokaler var inte aktuell vid den tidpunkten. Det innebär att en biograf som enskild företeelse kan ha en annan kulturhistorisk klassificering än fastigheten den är placerad i som är fallet med till exempel biografen Park, inrymd i bostadsfastigheten Humlegården 17. Fastigheten uppfördes 1941 efter ritningar av Björn Hedvall. Bostadshuset har bedömts som särskilt värdefull ur kulturhistorisk synpunkt (grön) medan biograflokalen i samband med fråga om byggnadsminnesförklaring bedömdes ha sådana kulturhistoriska kvalitéer att de motsvarade fordringarna för byggnadsminnesförklaring (blå). För att kunna få en överblick över vilka kulturhistoriska värden som finns bevarade i kvarvarande biograflokaler bör en mer ingående inventering och klassificering av beståndet genomföras. Under förutsättning att erforderliga medel tillsätts kan Stadsmuseet utföra en sådan.

Förvaltningens synpunkter

Stockholms biografier utgör i många fall en kulturskatt. Biograferna var under sin storhetstid, 1920-40-talet, påkostade både vad gäller konstnärlig utsmyckning och arkitektonisk utformning. Rumsvolymerna är imponerande. I de fall en biograf inte längre kan användas för sitt ursprungliga syfte bör man i första hand hitta en användning som är förenlig med byggnadens kulturhistoriska värde.

Det finns olika sätt att skydda en byggnad genom lagstiftning. Kulturminneslagen skyddar en byggnad som förklarats som byggnadsminne. Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet för Kulturminneslagen. Fastighetsägaren kan neka byggnadsminnesförklaring eller kräva ekonomisk ersättning.

Plan- och Bygglagen skyddar all typ av bebyggelse. PBL är en kommunal angelägenhet där Stadsbyggnadskontoret är tillsynsmyndighet. För byggnader som av Stadsmuseet klassats som blå eller gröna gäller att byggnaden inte får

förvanskas, detta gäller både exteriört och interiört. Ändringar av en biograf regleras i bygglovskedet. Stadsmuseet kan i egenskap av remissinstans vid bygglov yttra sig om föreslagen ändring är förenlig med det kulturhistoriska värdet. En byggnad kan även skyddas genom skyddsbestämmelser i detaljplanen.

Den för biografen så viktiga inredningen ägs av biografägaren och inte av fastighetsägaren. Varken skyddsföreskrifter för byggnadsminnet eller skyddsbestämmelser i detaljplanen gör det möjligt att skydda lösöre. Det innebär att ett civilrättsligt avtal krävs för att skydda till exempel stolar, ridå eller annan konstnärlig utsmyckning.

För att bestämma vilka biografier som skall skyddas och hur de skall skyddas krävs mer kunskap om vilka värden som finns bevarade.

Bilagor:

- 1) Skrivelse från Ann Mari Engel (V) och Mårten Andersson (V) om åtgärder för att bevara kulturhistoriskt intressanta biografier.
- 2) Listade Stockholmsbiografier över tid.